

GUSTAV ADOLFI GÜMNAASIUM

ELIIS TISCHLER

12.A KLASS

NAISE KUJUTAMINE MEEDIAS 1984. AASTA NÕUKOGUDE NAISE JA 2013. AASTA EESTI NAISE NÄITEL

JUHENDAJA: ÜLLE SALUMÄE

SISSEJUHATUS

Meedia on elu lahutamatu osa, selle mõjuväljas on nii üksikindiviidid kui ka ühiskond tervikuna. Reaalsuse tajumisel ja tähenduste loomisel on meedial otsustav roll. Keelekasutusega kujundatakse sootsiumis tähendusi, määratakse, mida normaalseks peetakse, milliseid väärtusi ühiskonnas loomulikustatakse. Uurimistöe teema valik on tingitud autori suurest huvist meedia kui inimese kuvandi looja ning üldsuse mõjutaja vastu.

Uurimistöe eesmärk on tekstianalüüsi meetodil teada saada, kuidas kujutab trükimeedia naise, täpsemalt, kes on need naised, keda kujutatakse, ning milliseid tegevusi nende puhul loomulikustatakse. Töös analüüsib autor kahe erineva aasta, 1984 ja 2013, persoonilugusid ajakirjas Nõukogude Naine ja Eesti Naine ning toob välja, millised on põhilised märksõnad, mis erinevate ajastute naiste juures välja on toodud ning mida loomulikustatakse üksteisest peaaegu 30 võrra erinevate aastanumbrite juures, kus lisaks ajakirja nimele erinesid õigus sõnavabadusele ja riigikord.

Töö uurimisprobleem on, kuidas konstrueeritakse naistele mõeldud ajakirjades naiseks olemist. Seda aitavad avada järgmised uurimisküsimused:

- 1) Mis on põhilised omadused ja rollid, mida kahe erineva ajastu naise juures esile tuuakse?
- 2) Millised kangelased on esiplaanil?
- 3) Kuidas erinevad üksteisest kahe erineva ajastu naised?

Uurimisküsimusest lähtuvalt on sõnastatud ka hüpotees:

Ajastu määrab naise kuvandi meedias ja erinevatel ajastutel väärtustatakse erinevaid tahke. See, mis on ideaaliks ühe ajastu naise juures, ei kattu teise ajastu naise esile tõstetud omadustega.

Töö koosneb teoreetilisest osast, mille esimeses peatükis tutvustatakse diskursuse mõistet ning erinevaid teksti analüüsimise võimalusi. Teises peatükis on avatud analüüsivate ajakirjade tausta. Teooriaosa peamised allikad on K. Aava ja Ü. Salumäe 2013. aasta õpik „Meedia ja mõjutamine“ ja A. Kaha artikkel teemal „Soorollidega seotud müüdid Eesti meedias“. Töö teine pool koosneb uurimuslikust osast, kus diskursuse ja tekstianalüüsi meetodit kasutades analüüsitakse mõlemast ajakirjast viie numbrilise perioodi (jaanuar, veebruar, mai, oktoober, detsember). Selgitatakse välja peamised teemad, millest naisega on räägitud, ning tuuakse välja kõikides numbrites esinevad diskursused. Kokkuvõttes tehakse tulemuste põhjal järeldusi ning antakse vastused uurimisküsimustele.

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	1
SISUKORD.....	2
1. UURIMISTÖÖ TEOREETILINE OSA.....	3
1.1 Tekst suhtlusvahendina ja keelelised valikud meediatekstides	3
1.2 Sõnavara analüüs	4
1.3 Ajakirjade Eesti Naine ja Nõukogude Naine tutvustus ning aastate 1984 ja 2013 ühiskondlik taust.....	5
2. UURIMUS NAISE KUJUTAMISEST MEEDIAS 1984. AASTA NÕUKOGUDE NAISE JA 2013. AASTA EESTI NAISE NÄITEL.....	6
2.1 Metoodika ja valimi kirjeldus	6
2.2 Uurimistulemused ja nende analüüs.....	6
2.2.1 1984. aasta Nõukogude Naise teemad ja aladiskursused	6
2.2.2 2013. aasta Eesti Naise teemad ja aladiskursused	9
2.3 Järeldused.....	13
KOKKUVÕTE	13
ANALÜÜSITUD MATERJALID	15
KASUTATUD KIRJANDUS	15

1. UURIMISTÖÖ TEOREETILINE OSA

1.1 Tekst suhtlusvahendina ja keelelised valikud meediatekstides

Tekstid on alati ideoloogilised ja peidavad endas stereotüüpe. Iga teksti retseptsioon on individuaalne, arusaamine sõltub valitud suhtluskanalist ja märgisüsteemi tundmisest. Igal tekstil on alati vähemalt kolm eesmärki:

- 1) anda edasi informatsiooni ehk tähistusfunktsioon, mis on teksti võime kirjeldada, nimetada nähtusi, tundeid, mõtteid jne;
- 2) väljendada identiteeti ja kujundada suhteid ehk suhtlusfunktsioon, mis aitab paremini aru saada autori identiteedist ja tema suhetest ühiskonnaga;
- 3) anda sõnumile kindel funktsioon ehk tekstifunktsioon, mis aitab kujundada kindla teksti edasi andmise viisi, mis omakorda hakkab mõjutama tulevasi sarnaste tekstide autoreid. (Aava & Salumäe, 2013, lk 7–8)

Tekst on alati koostatud kellegi vaatepunktist, autor on selle koostamisel teinud kindlaid valikuid, et just endale vajalik mõte edasi anda. Diskursus on viis, kuidas millestki räägitakse. Ehk siis omaseks saanud vorm, kuidas midagi kindlat kujutada. (Aava & Salumäe, 2013, lk 19)

Näiteks ühiskondlike soorollide puhul, kus kindlad rollid perekonnas on juba aegade algusest olnud määratud, on levinud arusaam, et naised, olles loomupärasemalt hoolitsevamad, on kohustatud kandma hoolt pere ja kodu eest. Mehed seevastu aga on määratud tegelema head füüsisist nõudvate töödega. (Soolised stereotüübid meedias, 2012) Kõige parema ülevaate tänapäevastest eeldustest mõlemale soole saab, jälgides meediat (Kaha, 2015).

Sotsiaalne sugu näitab seda, mis inimeste meelest on kas naiselik või mehelik. Näiteks ei ole üldsuse silmis eriti mehelik mees hooldaja või tantsija. Samuti ei ole n-õ naiselik naine, kes tegutseb rahanduses, poliitikas või politseinikuna. Eesti Naisuurimuse- ja Teabekeskuse uurimusest tuleb välja, et naised kujutatakse kordades vähem näiteks poliitikas, kui neid seal päriselt on. See omakorda jätabki üldsusele mulje, justkui oleks sellel alal naissugu märkimisväärselt vähe ja nii kujuneb sellest n-õ meeste ala. (Soolised stereotüübid meedias, 2012)

Meestega kõneldakse üldjuhul nende karjäärist, naistega samas saates aga perekonnast, hobidest jne. Olles kõrgel ametikohal, rõhutatakse naise puhul ka palju sugu, justkui oleks see midagi erakorralist, et too sellisel ametil töötab. (Aava & Salumäe, 2013, lk 76–77)

Meedial on võime muuta mingid olukorrad täiesti loomulikuks suure hulga inimeste jaoks ja seda seetõttu, et meedial on väga palju erinevaid väljundeid. Meediadiskursusel on väga suur roll inimeste ühiste arvamuste kujundamisel (Emakeeleõpetuse Infokeskus, 2010, lk 37). Esitades kindlaid lugusid ja väiteid, kasutades kindlaid omadussõnu ja kõnekujundeid ning

tehes seda korduvalt ning tihti, võtavadki lugejad/vaatajad sellise keelekasutuse üle. Meedial on võime manipuleerida, luues mingile olukorrale just sellise diskursuse, nagu pikemas perspektiivis kasulik on. (Aava & Salumäe, 2013, lk 57)

1.2 Sõnavara analüüs

Üldiselt saab tekste uurida kolmel tasandil: loo tasandil, lause tasandil ja sõna tasandil. Diskursuseanalüüs näitab, kuidas ja milliste keeleliste valikutega mingeid sündmusi ühiskonnas kirjeldatakse. See omakorda mõjutab juba lugejaid. (Aava & Salumäe, 2013, lk 104)

Esimene teadlik/alateadlik mõjutamine toimub juba teksti pealkirjadega, mis võivad vastavalt olukorrale olla kas kõnekeelsed, kirjakeelsed, otseselt sisule viitavad või saladuslikuks jäävad. Üldiselt võetakse asjadest rääkimisel keskmesse mingi kindel tunnus, mis kõik muud varjutab ning ebaoluliseks muudab. Autori sõnavalik määrab üldjuhul ka teksti tonaalsuse. (Kalmus, 2015)

Sõnavara uurides keskendutakse:

- 1) Metafooridele – metafoorid aitavad teksti lugejaskonnale omasemaks ning lihtsamalt loetavamaks/mõistetavamaks kujundada. Kasutades õiget metafoori, on võimalik teksti sisu ka vähehaaval kallutada, olenevalt hetkevajadustest. (Aava & Salumäe, 2013, lk 107)
- 2) Eufemismidele – eufemismi ehk peitesõna kasutatakse, kui on vaja pehmedada midu ebameeldivat ja häirivat. Näiteks hinnad *viiakse vastavusse* tootmiskuludega, mitte neid ei tõsteta. Selline keelekasutus jätab mulje, et hinnatõus oli vajalik ning isegi õiglane. (Aava & Salumäe, 2013, lk 106–107)
- 3) Võtmesõnadele – peegeldavad tihti ühiskonna eesmärke, kasutatakse hoiakute tähistamiseks. Näitena võib tuua Eesti Vabariigi iseloomustamise, kus võtmesõnadeks on *e-riik*, *demokraatia* ja *innovaatilisus*. (Aava & Salumäe, 2013, lk 106)
- 4) Isikustamisele – isikustamine on teiste sõnadega füüsilise objekti elustamine, näiteks *päike naerab*. Peamiselt kasutatakse meediakeeles lugeja tähelepanu püüdmiseks. Isikustamisega on ka väga lihtne edasi anda isiklikku arvamust, näiteks fraasist *hinnatõus annab valusa laksu meie kõigi rahakotile* on aru saada, et autor ei oota ega kiida heaks hinnatõusu. (Aava & Salumäe, 2013, lk 107–108)
- 5) Ideoloogilistele tähistajatele – nendega tähistamine sõltub kontekstist. Ideoloogiliste tähistajatega saab väga suurel määral muuta teksti tähendust. Näiteks kui enne kirjutati tšetšeenidest Eesti ajakirjanduses kui *vabadusvõitlejatest*, siis nüüd on samaaegselt tegu ka *tšetšeeni terroristidega*. Kui esimene tähistaja on emotsioonilt positiivne, siis sõna „terrorist“ kasutatakse ainult negatiivses tähenduses. (Aava & Salumäe, 2013, lk 108)

6) Uudissõnadele – kasutatakse seoses uute diskursustega ja valdkondades, mis on pidevalt uuenemas ja muutumas, näiteks infotehnoloogia. (Aava & Salumäe, 2013, lk 106)

1.3 Ajakirjade Eesti Naine ja Nõukogude Naine tutvustus ning aastate 1984 ja 2013

ühiskondlik taust

Ajakirjaks peetakse regulaarselt ilmuvat numereeritud väljaannet, mis ilmub tihedamini kui kord aastas, aga harvemini kui kord nädalas. Üldjuhul ajakirjas igapäevaseid uudiseid ei kajastata, vaid pigem on valitud kindel teema, millele keskendutakse. Ajakirjad jaotatakse kahte gruppi:

- 1) laia temaatilise suunitlusega;
- 2) kitsa temaatilise suunitlusega (Aava & Salumäe, 2013, lk 27).

Ajakiri Eesti Naine on laia temaatilise suunitlusega kõige vanem naisteajakiri Eestis, mille esmanumber ilmus aastal 1924. Väljaanne ilmub kord kuus ja on keskmiselt 108–140 lehekülge pikk. Peatoimetaja Aita Kivi (astus ametisse 2009. a) sõnul on Eesti Naise eesmärk olla hea sõbranna, kes mõistab ja oskab anda kasulikku nõu ning kelle seltsis on alati huvitav. (Ajakirjade kirjastus, 2015)

Ajakirja väljaandmine on seotud Eesti Naiste Karskusliidu asutamisega 1923. aastal. Esimene peatoimetaja oli Helmi Mäelo. Algselt oli žurnaal mõeldud naiste harimiseks lastekasvatamise, majapidamise ning tervishoiuga seotud teemadel. Esimene number oli pühendatud teisele ülemaailmsele emadepäevale. Üsna ruttu hakkasid koos ajakirjaga ilmuma ka erinevad lisad, näiteks 1926. aastal lastelisa Väikeste Sõber ja 1928. aastast noortelisa Tütarlaps. Aastatel 1940–1951 Eesti Naine ei ilmunud. Kui Nõukogude Liit 1951. aastal ajakirja elustada otsustas, hakkas žurnaal kandma nime Nõukogude Naine. Järjekordne nimevahetus (tagasi Eesti Naiseks) toimus aastal 1989. (Maimets, 2004)

1984. aastal oli Eesti Vabariigis veel sügav nõukogude aeg. Eesti NSV Ministrite Nõukogu esimeheks jõudsid ühe aasta jooksul olla nii Valter Klauson kui ka Bruno Saul. Nõukogude Liidu eesotsas oli 1982. aastal võimule saanud eakas Juri Andropov, kes 1984. aastal ka suri. Tema järel sai NLKP peasekretäriks Konstantin Tšernenko, kes pooldas aastatel 1964–1982 võimul olnud Leonid Iljitš Brežnevi poliitikat, mis tähendas seda, et rahvast üritati hoida teadmatuses sellest, mis välismaailmas toimus (keelatud olid välismaa filmid, välisreisid jne). Publitsistika käis läbi tsensuuri. Rõhutati Nõukogude Liidu sisest head olukorda, mis tegelikult järk-järgult halvenes. (Rips, 2003)

Aastaks 2013 oli Eesti olnud taas 22 aastat iseseisev. Suur muudatus oli ajakirjandusvabadus. 3.07.1992 jõustunud Eesti Vabariigi põhiseaduse § 45 ütleb, et igaühel on õigus vabalt levitada

ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükkis, pildis või muul viisil. Lisaks on ka välja toodud, et tsensuuri pole (Riigi Teataja, 1992, 26, 349). Presidendiks oli Toomas Hendrik Ilves ning võimutuumiku moodustasid Reformierakond ja IRL Andrus Ansipi juhtimisel. Ajakirja eest hakkas nüüdsest vastutama peatoimetaja, kes on väljaande üldjuht ning kes vastutab kõige eest, mis väljaandes ilmub. Kõik ilmutavad artiklid on eelnevalt läbi loetud ja kooskõlastatud ajakirja peatoimetajaga (Kirjastaja, toimetaja, korrektor, 2008).

2. UURIMUS NAISE KUJUTAMISEST MEEDIAS 1984. AASTA NÕUKOGUDE NAISE JA 2013. AASTA EESTI NAISE NÄITEL

2.1 Metoodika ja valimi kirjeldus

Uurimus põhineb meediateksti analüüsil diskursuseanalüüsi meetodit kasutades. Uuritavate tekstide valim kujunes ajakirja Nõukogude Naine põhjal. Kuna igas kuus ei olnud nimetatud ajakirjas nn persooni- või kaanelugu, valisin välja viis kuud: jaanuar, veebruar, mai, oktoober ja detsember. Samade kuude numbrid võtsin analüüsimiseks ka Eesti Naisest. Artiklites esinenud põhiliste aladiskursuste leidmiseks töötasin artiklid põhjalikult läbi ning kirjutasin välja teemad, millele autorid oma portreelugudes enim rõhku pöörasid. Seejärel analüüsisin peamisi teemasid, millest naistega räägiti, et aru saada, millist külge intervjuueeritava juures peamiselt lugejatele presenteerida ja loomulikustada soovitakse. Koostasid tabelid ning võrdlesin nende põhjal, kellest peamiselt n-ö ajakirja põhilood kirjutatud on.

2.2 Uurimistulemused ja nende analüüs

2.2.1 1984. aasta Nõukogude Naise teemad ja aladiskursused

Jaanuar 1984:

Esikaanel oli sellel kuul Loo Keskkoolis algklassiõpetajana töötav Maie Lepik. Artikkel oli kirja pandud minavormis arutlusena, kuhu ajakirjanik ei sekkunud üldse. Peamiselt rõhus intervjuueeritav endale kui emale, tütrele ja õpetajale ehk töötajale. Läbiv märksõna oli siiski emadus. Artikkel algas sõnadega *te soovite rääkida minuga kui emaga*, mis võtab selgelt ühe lausega kokku, millest edaspidi juttu tuleb. Lepik räägib pikalt ematundest, kirjeldades suhet oma pojaga, kui elada nädala sees lapsest eraldi. Näiteks *pidasin pojaigatsusele vastu; tunda lapse lähedalolu on õnn ja oleksin küll tahtnud olla pojaga kogu aeg koos*. (Kiitam, 1984, lk 5)

Palju räägib M. Lepik ka oma emast ning ainult heade sõnadega, rõhutades nii taas emaduse tähtsust. Seda kinnitavad näited *mõtlesin, kui hea ema mul on; ilus on tema mõistmisvõime ja -oskus; ta on väga ohvrimeelne ema olnud; endale on tal vähe vaja olnud; ema näiteks mõistab sõnutagi*. Emaduse kohta on intervjueeritav veel öelnud: *isaõnn teeb emaõnne veel suuremaks; ematunne looduse and; loomulikust vanematundest; ematunne on lõpmatu, ammendamatu; laps on vanema sarnane*. (Kiitam, 1984, lk 5)

Emaks olemise kõrvalt õpetajana töötamise ja üldse töötamise kohta on M. Lepik aga öelnud: *ei pea ma vajalikuks enda ohverdamist perele; ema on inimene ja laps on inimene; inimene olla tähendab mulle pere kõrval ka töötamist; mulle istub väga igapäevane koolitöö* (Kiitam, 1984, lk 5). See näitab seda, et mainitud indiviid peab vajalikuks ka perest eraldiseisvaid toiminguid, milleks antud juhul on töötamine õpetajana.

Veebruar 1984:

Esikaane lugu läheb rubriigi „Tean üht ema...“ alla. Kaanel oli Tartus elav *hinnatud* stomatoloog doktor Silvia Lumiste. Peamiselt keskendub artikkel temale kui emale ja vanaemale, mitte töötajale. *Naine, kes on üles kasvatanud oma lapsed ja nüüd tõttab puhkuse ajal hoidma juba lapselast ja kadestasin lapselast, kellel on oodata niisugust vanaema vihjab sellele, et tegu on tubli inimesega, kes lisaks oma lastele kasvatab kohati ka lapselapsi*. Mainitakse Lumiste kultuurilembust ning seostatakse seda pojaga, kellele eeskuju on külge jäänud: *pole midagi imestada, kui üks ta poegadest jõudis „Vanemuises“ peaosani /.../ õpetuseta*. (Kudu, 1984, lk 14) Sellega rõhutatakse ema rolli poja kasvatuses juures, vihjates sellele, et ema teatriarmastus aitas kaasa poja andele.

Taas tahab autor näidata intervjueeritavat ka mõnest muust küljest, öeldes: *ei emalikkus, veel vähem vanaemalikkus kaalu üles naiselikkust; tütarlapselikkus polnud kadunud*. Teisest küljest on märkimisväärne see, et kordagi ei ole artiklis mainitud Lumiste eesnime, vaid see on väikselt tema pildi alla kirjutatud ainult esikaanel. Artiklis viidatakse talle kui Lumistele või doktor Lumistele, öeldes näiteks *missugune võis see asjalik naine, kellelt kolleegid käivad nõu küsimas*. (Kudu, 1984, lk 14) See omakorda näitab, et taheti rõhutada tema positsiooni arstina.

Mai 1984:

Taas on esikaane lugu seotud rubriigiga „Tean üht ema...“. Seekordseks persooniks on kolme lapse ema ja kirjanik Ly Seppel, kelle puhul rõhutatakse väga emadust. Räägitakse palju tema kolmest tütrest, pidevalt ema ja laste vahel olevat suhet esile tuues ja tüdrukuid kirjeldades. *Nad (lapsed) olid nüüd tihedalt Ly ligi, kõik kolm; ema Ly hõlma all; ta uskus ennast rohkem kui lasteaeda ja Kristiina katsus teda aidata; Piret luges /.../ ja Eliisa ukerdas teki all; Piret kiikus, /.../ Kristiina sai pildi valmis, /.../ Eliisa tatsas toas ringi* (Laugen, 1984, lk 17).

Autor Marje Laugen kirjutab selles numbris ka intervjuueeritava hingeelust. Näiteks *tasakeste, mõtlike sammudega; tema pilk puhkas küünla hõõguvas tipus; Ly ei öelnud musta ega valget; Ly vaikis ja vaatas maha; Ly tumedates silmades süttisid sügavad ja tõsimeelsed tulukesed ja ütles Ly häbelikult* (Laugen, 1984, lk 17). Et tegu on loometööga tegeleva inimesega, on võimalik, et just tänu sellele üritatakse rohkem avada ka tema kui kunstniku sisemaailma.

Oktoober 1984:

Oktoobrikuu esikaanel on Keila linna RSN Täitevkomitee esimees Aino Kullo. Eraldi on alguses välja toodud tema tsitaat „Taotlen järjekindlust ja koostööd“, mis annab lugejale selgelt märku, et peamiselt räägitakse ajakirjas temast kui töötajast. Samuti pannakse rõhku sellele, et tegu on naisterahvaga, kes sellisel ametikohal töötab, justkui oleks see midagi haruldast. *Naisel on linna täitevkomitee esimehe ametis raske; naisena tahaksid vahel igapäevatöös olla hoopis emotsionaalsem* (Kullo, 1984, lk 9), kus ära on mainitud, et amet on keeruline just naisele, mitte üldiselt kõigile. Intervjuueeritav kirjeldab oma karjääri algust, rääkimata sõnakestki isiklikust elust. Ka edasises intervjuus kirjeldab ta lühidalt tööalaseid saavutusi ning igapäevaeltu töö: *minu ülesanded pole kerged, aga rahva usaldus kohustab tegema nende täitmiseks kõik, mis võimalik*. Paari sõnaga mainib Kullo kodu tähtsust talle isiklikult: *KODU on ja peab olema see koht, kus inimene end maha laadib* (Kullo, 1984, lk 9), kuid libiseb kiiresti taas tööasjade peale, hakates rääkima Keila linna noortest ning kodu mõjust neile. Kujutluspilt, mis temast lugejale tekib, on tubli ja paindlik töötaja, kes lisaks oma põhitööle tegeleb ka üldse mitte tema valdkonda puutuvate asjadega ning töötab tihti üle oma tööaja - näiteks *ei ole suutnud kellelegi ära öelda* (Kullo, 1984, lk 9). Samas ei teki mitte mingisugust ettekujutust tema pereelust, lastest, hobidest või üldse sellest, milline ta väljaspool tööaega on.

Detsember 1984:

Aasta viimase numbri kaanel on vabariikliku naistenõukogu liige ja Välismaaga Sõpruse ja Kultuurisidemete Arendamise Eesti Ühingu aseesimees Silvi Teesalu. Nagu Aino Kullo puhul, räägitakse ka Teesalust ainult kui töötajast. Isikukirjeldus on samuti seotud ametiga, milles ta toimetab: *võluvalt naiselikul moel; südamliku perenaisena* ning temast luuakse igati tagasihoidliku ja tööka inimese kuvand: *ta jätab aga ütlemata, et /.../ on tal endal tulnud tublisti eeltööd teha; lisaks kõigele on kollektiivsustunnet /.../ ja head tuju hulganisti kaasas, kui grupp sõidab välja Silvi Teesalu juhtimisel* (Renzer, 1984, lk 1). Seekord tekib lugejale veidi suurem ettekujutus intervjuueeritavast kui inimesest, kelle peale võib alati loota, vastukaaluks sellele mainitakse Teesalu puhul veel vähem tööväliseid tegevusi ja mõtteid, kui seda tehti Kullo puhul.

Kokkuvõte:

Eeltoodud viie numbri analüüsist selgus, et kui tegu ei olnud just parteitöötajaga (Lepik, Lumiste, Seppel), rõhutatakse naise puhul peamiselt suhet lastega. Elukutset vaid mainitakse. Kahe viimase intervjuueeritava puhul (Kullo ja Teesalu), ainult tööst räägitaksegi, isiklik elu jäetakse täielikult tähelepanuta. Kolmes esimeses analüüsitavas artiklis on pööratud aga emadusel ja vähe kirjeldatakse intervjuueeritava elu muid aspekte.

Üldiselt on ajakirjanik valinud ühe teema ja sellele keskendunud, naist kirjeldatakse peamiselt ainult ühes rollis. Muid tahke mainitakse, aga neil seejärel pikemalt ei peatuta. Kolm intervjuud on tehtud avalikkusele vähem tuntud naistega, kelle igapäevaeluga on lugejal lihtne suhestuda (vt Tabel 1).

Tabel 1. 1984. aasta Nõukogude Naise intervjuueeritavate elukutsed

Kuu	Persoon	Elukutse
Jaanuar	Maie Lepik	Algklassiõpetaja
Veebruar	Silvia Lumiste	Stomatoloog
Mai	Ly Seppel	Kirjanik
Oktoober	Aino Kullo	RSN Täitevkomitee esimees
Detsember	Silvi Teesalu	VSKAEÜ aseesimees

2.2.2 2013. aasta Eesti Naise teemad ja aladiskursused

Jaanuar 2013:

Jaauarikuu kaanel on luuletaja ja näitleja Viiu Härm. Palju räägitakse temast kui abikaasast ning Viiu ja Paul-Eerik Rummo abielust. Kirjeldatakse kahe luuletaja vahel olevat suhet, rõhutades just seda, kuidas mõlemal sama elukutse on: *üks on geniaalne luuletaja ja teine lihtsalt luuletaja; vahel, kui mul on vaja mõnda teksti kirjutada, soovitab Paul; kaks luuletajat – ühised lapsed, kodu, elu ja armastus*. Tuuakse välja ka tema ja Rummo tutvumislugu ning rõhutatakse terve loo vältel tugevat armastust ja üksteise toetamist. *Oli meile mõlemale selge, et me ei saa teineteisest mööda minna; meie suhe oli algul üldse dramaatiline; tundnud, et see oleks keelatud armastus; ei kujuta oma elu ilma Paulita ette ja tänulik abikaasale*. Intervjuueeritav räägib ka päris palju haigusest, mida ta põeb juba 19. eluaastast, ning sellega seotud raskustest seoses laste saamise, hobide ning tööga, nt *kõige enam häiribki ebakindlus*,

see, et elu on kogu aeg piiri peal; haigus on olnud ka Paulile ja lastele kurnav; kui poleks haigust olnud; kui pärast on paha, siis on. (Piip, 2013, lk 6–10)

Oma kirge pildistamise vastu mainib Härm mitu korda: *tahan pilte teha; ma ei pildista soovist, et mu kaader jõuaks mõne tippfotograafi võimsa looduspildi kõrvale; võib selle (pildistamise) kohta vabalt öelda sõltuvus* (Piip, 2013, lk 6–10).

Härmiga räägitakse vähe sellest, mille poolest ta tuntuks on saanud, ning rohkem süüvitakse sellesse, milline on ta inimesena ning mis tema isiksuse kujunemisel määravaks on saanud.

Veebruar 2013:

Veebruari kaanelugu on tehtud vabakutselisest näitlejast, *kompromissitust* Kristel Leesmendist, keda autor võrdleb kristalliga, kirjeldades teda *tugeva ja ilusana*. Autor rõhutab tema oskust rääkida haaravatel teemadel kaasa *vaimukalt ja pikalt*, olenemata *minimalistlikuks lihvitud väljanägemisest*. Peamiselt räägitakse Leesmendist kui näitlejast ja lavastajast, kirjeldades tema koolivalikut, vabakutseliseks hakkamist ning tööd näitlejana: *väidetavalt esimene lavaka lõpetanu, kes valis vabakutselisuse; on ka üle töötades läbi põlenud; lavaka näitlejadiplomil ilutseb*. Nagu Härm räägib pikalt suhtest oma abikaasaga, räägib ka selle kuu persoon oma suhetest meestega, täpsemalt kahest lahkuminekest ning nendega toimetulekust, mille kohta autor on kirjutanud *omaette kolimine pärast 11 aastat kooselu; lahusus on keeruline protsess; läbisaamine on sõbralik; alati on ta valmis olnud raskustega heitlema*. See näitab seda, et Eesti Naine ning praegune ajastu paneb rohkem rõhku mehe- ja naisevahelistele suhetele kui seda tegi ajakiri Nõukogude Naine. Leesmend räägib ka ausalt ja ilustamata suhetest oma lastega: *teise lapse sünd tuli appi; ime on see, kuidas laps üles kasvatatakse; (lapse kasvatamist) nimetab teenimiseks; ema ei jända oma egoga; tahan olla oma lastele hea ema*. (Suvi, 2013, lk 8–12)

Mai 2013:

Maikuu kaanel on 1984. aasta Nõukogude Naise mainumbri kaanel olnud Ly Seppeli tütar *ebamaine* Kristiina Ehin. *Ema: luuletaja Ly Seppel, isa: luuletaja Andres Ehin* ning ka Kristiina on eestlastele peamiselt tuntud luuletajana, seetõttu räägitakse tema kujunemisloost kirjanikuks: *võitlesin selle saatuse vastu; tundus hästi raske elukutse; luuletamine Kristiina identiteediks*. Samuti sellest, millised piirid on tema arvates naisluuletajatel: *et mind tõsisemalt võetaks; häirib arusaam, et naisluuletajal on sobivad ja soovituslikud teemad; õrnast hingest ei piisa*. Rõhutatakse tema boheemlaslikku välimust, mis pidavat hästi kokku minema tema elukutsega: *lehvivate juustega õrna hingega poetess; vastad neile ootustele oma väljanägemisega; loomulik stiil vastab tavaettekujutusele luuletajannast; temas on renessansiajastu inimese stiili*. (Peterson, 2013, lk 8–12)

Ehin räägib ka isiklikemal teemadel, nagu üksikemana poja kasvatamisest ning mittebioloogilise vanemana võõra lapse kasvatamisest: *meeldib sõna „lisaema“; mees lihtsalt ei tee oma lapsest välja; peab üksikema suutma venida korraga eri suundades; vedama kahe inimese koormat*. Seekordses artiklis rõhutatakse just palju tema loomeinimese hinge ning boheemlaslikkust seoses igapäevaeluga: *Kristiinas on värsket mõtlemist ja asjade käimalükkamise julgust; loominguiline hing, kes jääbki üle luua astuma; kuidas kombineerida pere, kodu ja loometööd*. (Peterson, 2013, lk 8–12)

Oktoober 2013:

Oktoobrikuu Eesti Naise kaanel on *isepäine* näitleja Leila Säälilik. Paljud teemad on seotud teatriga (täpsemalt Ugalaga), nagu näiteks ootamatu Ugala teatrist lahkumine ning kuidas Säälilik teatrikunsti enda jaoks üldse avastas. Artiklis on fraasid: *meenutab esimesi lavaga seotud hetki, mis teda sügavalt puudutasid; Ugala rahvas teab hästi; räägib Ugala vana maja ilusatest aegadest; ei mäleta, et ema oleks teda lapsena teatrisse viinud; on tal siiani kahju, et Panso kooli sisse ei saanud; mulle lihtsalt meeldib see elukutse; mäng ja teater on olnud väga suur osa mu elust; võimalus teenida pensionilisa*. (Piip, 2013, lk 14–18)

Korduvalt on mainitud näitlejanna vanemaid ning lapsepõlve Tallinnas Kassisabal: *on hoopis Tallinna tüdruk; väga mõnus oli; oli neil (vanematel) ikka suur armastus; ega ole kunagi oma isa näinud; on isast väga suurt puudust tundnud*. Lisaks oma vanematele mainitakse ka Sääliliku enda lapsi ja lapselapsi: *poleks mul võib-olla kolme last; põnnid olid vahel ka teatris kaasas; aitab poja lapsi hoida*. (Piip, 2013, lk 14–18) Peamiselt käsitlebki autor Säälikut kui näitlejat, kõik muud teemad on mainitud põgusamalt ning viivad ühel või teisel moel ruttu tagasi teatri juurde.

Detsember 2013:

Aasta viimase kuu kaanel on ema ja tütar Malle ja Katrin Pärn, keda autor on kirjeldanud kui *väega naisi*. Artikkel on kirja pandud intervjuuna, kus ühele ja samale küsimusele mõlemad naised vastavad. Esimest korda räägitakse intervjuueeritavatega usust ning erinevatest rituaalidest: *jumalateenistus on ilus, mõttekas, arhailine ja pühalik; elusündmused tuleb kirikliku rituaaliga pühitseda; tavad tekitavad turvatunnet*. (Kivi, 2013, lk 12–17)

Mõlemal palutakse kirjeldada esimest kohtumist oma laste isaga ning armastuse tähtsust üleüldiselt, ehk taas rõhutatakse mehe ja naise vahel oleva suhte olulisust: *niimoodi me vastastikku teineteist võrgutasime; see ei saanud mind ju külmaks jätta; tal on palju omadusi, mis mulle jätkuvalt muljet avaldavad; ei tohi lasta sädemel kustuda; argipäeval ei tohi lasta armastust ära muserdada* (Kivi, 2013, lk 12–17).

Arutatakse emaduse üle, nii tütre kui ka ema vaatenurgast: mõlemad räägivad nii oma lastest (Malle Pärn ka lastelastest) kui ka emadest. *Siis sain rohkem ema olla; sooviksin olla parem vanaema; vanaemal on lihtsam; kui mul on mõõdukalt tegemist, siis ma olen parem ema ka.* Oma emasid on mõlemad iseloomustanud sõnadega *hoolas perenaine; alalõpmata millegi pärast mures; didaktiline.* (Kivi, 2013, lk 12–17)

Intervjuus on läbivõetavate teemade hulk tunduvalt suurem kui teistes artiklites. Jõutakse mainida mõlema hobisid, eeskujusid, sügava mulje jätnud kultuurisündmusi, lemmiktoitu jne. Kui eelnevate artiklite puhul on lool olnud siiski üks läbiv joon, siis Pärnade puhul nii ei ole. Kuna mõlemad naised on näitlejad, räägitakse nendega tuntuusest ning avalikkuse tähelepanust. *Ei ole tähelepanu negatiivsete külgedega ilmselt kokku puutunud; lõpuni ei kohane sellega kunagi; avalikkusele tuntud inimene peaks käituma /.../ heas mõttes eeskujuks olema; pean olema vastutustundlik, et mu lähedased pihta ei saaks* (Kivi, 2013, lk 12–17).

Kokkuvõte:

Eesti Naises olevad iseloomud on mitu lehekülge pikemad Nõukogude Naises olevatest lugudest, naistega räägitakse ka palju mitmekesisematel teemadel ning autor kajastab nii palju erinevaid tahke kui vähegi võimalik. Näiteks hobid, suhted meestega, lapsepõlv, eneseteostus, tervis ja suhted vanematega. Kõikide puhul mainitakse kas oma lapsi või suhet emaga, tööd ning erilist tähtsust on pööratud mehe ja naise vahelisele suhtele. Märkimist väärt on ajakirjas kajastatavate naiste tunnus loojatena. Nimelt on viiest valitud artiklist kolm kirjutatud tuntud naisnäitlejatest ning kaks luuletajatest (vt Tabel 2).

Tabel 2. 2013. aasta Eesti Naise intervjueritavate elukutsed

Kuu	Persoon	Elukutse
Jaanuar	Viiu Härm	Luuletaja
Veebruar	Kristel Leesmend	Näitleja
Mai	Kristiina Ehin	Luuletaja
Oktoober	Leila Säälük	Näitleja
Detsember	Malle Pärn & Katrin Pärn	Näitlejad

2.3 Järeldused

Ajakirjas Nõukogude Naine on persoonilugude puhul läbivaks teemaks emadus. Kahel juhul viiest oli kaanelugu seotud omakorda rubriigiga „Tean üht ema“, mis annab selge ettekujutuse sellest, kellena tolle aja naist peamiselt hinnati ja teistele eeskujuks toodi. Emadus ning emaks olemine on mainitud ka kõikides Eesti Naise artiklites, kuid pigem kõrvalliinina.

Kõikides Eesti Naise artiklites räägiti naistega ka nende ametitest, pikemalt räägiti tööst küll oktoobrikuu kaanel oleva näitleja Leila Säälükuga, kuid kõikide teiste puhul nende elukutset ka mainiti. Nõukogude Naises mainitakse samuti igas artiklis vähemalt korra intervjueeritava ametit. Näiteks rõhutatakse veebruarikuu kaanel olnud Silvia Lumiste elukutset, viidates artiklis talle kui „doktorile“. Tähelepanuväärne on aga see, et oktoobrikuu numbri kaanel olnud Aino Kullo ja detsembrikuu kaanel olnud Silvi Teesaluga ainult nende ametitest räägitaksegi. Seda võib põhjendada sellega, et mõlemad olid tol ajal üsna kõrgel kohal olevad parteitöötajad, mistõttu üritati neid nii töökate ja tööle pühendunudena näidata kui võimalik.

Kui Nõukogude Naises on artiklil kindel läbiv teema või joon, siis Eesti Naise lugudes näidatakse naise nii mitmest erinevast küljest kui vähegi võimalik. Räägitakse lisaks tööle ja lastele näiteks ka hobidest, hetkel aktuaalsetest teemadest, lapseeas ja noorpõlvest, suhetest vanematega, suhetest meestega ning tulevikuplaanidest. Lugejale üritatakse kaanel olev tuntu persoon niivõrd omaseks teha kui vähegi võimalik. Et Nõukogude Naise kaanel olevad naised ei ole laiale üldsusele nii tuntu, tuleb kõne alla, et autor ei peagi vajalikuks neid lugejatele kuidagi lähendada, sest intervjueeritavad ongi juba valitud n-õ tavaliste inimeste seast.

KOKKUVÕTE

Uurimistö eesmärk oli välja selgitada, kuidas kujutab trükimeedia naise erinevatel ajastutel ning kuivõrd Nõukogude Naise 1984. a ja Eesti Naise 2013. a persoonilugude rubriigis välja tulevad diskursused teineteisest erinevad. Töö uurimisküsimused olid:

- 1) Mis on põhilised omadused ja rollid, mida kahe erineva ajastu naise juures esile tuuakse?
- 2) Millised kangelased on esiplaanil?

Uurimisküsimustest lähtuvalt sõnastati ka hüpotees:

Ajastu määrab naise kuvandi meedias ja erinevatel ajastutel väärtustatakse erinevaid tahke. See, mis on ideaaliks ühe ajastu naise juures, ei kattu teise ajastu naise esile tõstetud omadustega.

Teoreetilise osa esimeses peatükis anti ülevaade tekstist kui suhtlusvahendist ning diskursuse mõistest. Teises peatükis avati mõlema analüüsitud väljaande kui ka analüüsitavaate aastate tausta. Uurimisküsimustele vastuste saamiseks viidi läbi kvalitatiivne diskursuse ja tekstianalüüs, milles täpsemalt töötati läbi nii 2013. aasta Eesti Naisest kui ka 1984. aasta Nõukogude Naisest **viie** kuu (jaanuar, veebruar, mai, oktoober ja detsember) persooni- või kaanelood. Mõlemad uurimisküsimused said vastuse.

Uurimistööst selgus, et peamiselt on naise kujutatud ajakirjades ema- ning töötaja rollis, kuid nii väljaandes Nõukogude Naine kui ka Eesti Naine rõhutakse mitmele erinevale joonele korraga ning autor on vältinud ühe kindla rolli andmist intervjueeritavale (v.a Silvi Teesalu & Aino Kullo). Mõlemas väljaandes vastasid naised levinud stereotüübile. Emadus on väljaandes Nõukogude Naine väga tähtsal kohal, sellega konkureerib vaid naise kui töötaja diskursus. Samal ajal kui Eesti Naises on intervjueeritavaga arutlusele tulevate teemade hulk laiem ning spetsialiseerumine puudub.

Kahel põhiliselt idealiseeritud omadusel – naine emana ja naine töötajana – aastatel 1984 ning 2013 suuri käsitluserinevusi polnud. Märkatav erinevus kahe ajastu naise kujutamise vahel tekkis sellest, et 2013. a kirjutatakse naisest ka kui abikaasast, partnerist, üksikemast ja loominguliselt ennast teostavast hobidega indiviidist. Erinevus on ka selles, kellega intervjuu tehakse. Eesti Naise portreelood on tehtud avalikkusele hästi tuntud naistega, analüüsitavaatest artiklitest kolm olid tehtud näitlejatega ja kaks kirjanikega. Nõukogude Naises olnud persoonilood olid tehtud aga n-ö täiesti tavaliste naistega nagu õpetaja, arst ning kaks parteitöötajat. Erandiks oli kirjanik Ly Seppel.

Kogutud andmete analüüsist võib järeldada, et mõlemas aastakäigus loomulikustati naist nii ema- kui ka töötaja rollis, s.t on loodud kuvand aktiivsest inimesest, kes hoolimata laste saamisest tegeleb ka igapäevatööga. Aastatega on muutunud see, keda ajakirjas kirjutatakse, ning naised rahva seast on asendunud peamiselt tuntud kultuuritegelastega.

Uurimistöö annab ettekujutuse sellest, mida meedias naiste juures kajastatakse ning millised on eespool mainitud ajakirjades esinenud naiste kuvandid aastatel 1984 ja 2013. Töö edasiarendamise võimalusteks oleks samale sihtgrupile mõeldud meesteajakirjade diskursuste uurimine või erinevatele vanusegruppidele mõeldud naisteajakirjades esinevate diskursuste võrdlemine.

ANALÜÜSITUD MATERJALID

- Kiitam, Asta 1984. Üks vaikne tunne. *Nõukogude Naine*, 1, lk 5.
- Kivi, Aita 2013. Usaldades. *Eesti Naine*, 12, lk 12-17.
- Kudu, Reet 1984. Tean üht ema....*Nõukogude Naine*, 2, lk 14.
- Kullo, Aino 1984. Esikaane juurde. *Nõukogude Naine*, 10, lk 9.
- Laugen, Marje 1984. Tean üht ema.... *Nõukogude Naine*, 5, lk 17.
- Peterson, Helen 2013. Universum kohvrite otsas. *Eesti Naine*, 5, lk 8-12.
- Piip, Helina 2013. Mängu saladus. *Eesti Naine*, 10, lk 14-18.
- Piip, Helina 2013. Peegelduste uus mõõde. *Eesti Naine*, 1, lk 6-10.
- Renzer, Juta 1984. Kontaktid. *Nõukogude Naine*, 12, lk 1.
- Suvi, Tiiu 2013. Kristel, Orlando kaksikõde. *Eesti Naine*, 2, lk 8-12.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Aava, Katrin; Salumäe, Ülle 2013. Meedia ja mõjutamine. Tallinn: Künnimees.
- Ajakirjade kirjastus 2016. Eesti Naine. Kättesaadav: <http://www.kirjastus.ee/eesti-naine/> (09.11.2015).
- Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT 1992, 26, 349; ...; RT I, 15.05.2015, 2.
- Kaha, Andero. Soorollidega seotud müüdid Eesti meedias. Kättesaadav: <http://lepo.it.da.ut.ee/~silvi11/esseed/kahaessee.htm> (10.11.2015).
- Kalmus, Veronika 2015. Diskursusanalüüs. Tartu Ülikool: Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kättesaadav: <https://sisu.ut.ee/samm/diskursusanalyys> (24.03.2016).
- Kool 2008. Kirjastaja, toimetaja, korrektor. Kättesaadav: <http://www.kool.ee/?8664> (23.03.2016).
- Maimets, Andri 2004. Ajakiri Eesti Naine tähistab oma 80. sünnipäeva. *Postimees*, 07.05.
- Soolised stereotüübid meedias 2012. Kättesaadav: <http://www.vordoigusvolinik.ee/wp-content/uploads/2014/09/Soolised-stereotyybid-meedias.pdf> (11.11.2015).
- Tekstid ja taustad VI 2010. Emakeeleõpetuse Infokeskus (Koost). Tallinna Ülikool: OÜ Vali Press.